

of combat operational support is carried out: for example, the ability to conduct a dialogue or conversation with representatives of other cultures; possessing speech and multicultural knowledge etc. The data shows that it is has an integrative nature and can be manifested by the readiness of the person to the contact with representatives of other cultures. It is concluded that intercultural competence is an important component of education of future military operational support specialists. Using elements of intercultural competence, future combat operatives will be able to demonstrate their abilities and skills in the practice of communication as best as possible. The intercultural competence of the future engineer contributes to its cultural adaptation and the acquisition of the experience of communication. Possessing the intercultural competence, person also will be able to recognize, respect and use effectively the differences in the perception of thinking and behavior of their own and other's culture. Intercultural competence is independently realized by the acquired knowledge and life experience of the values and abilities developed as a result of cognitive activity and educational practice. It is concluded that the development of global thinking and the process of globalization plays a special role in shaping of intercultural competence.

Key words: the essence of intercultural competence, structure of intercultural competence, specialists of combat operational support, communicative competence.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 378.147

Маракли Е. Ш.*

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РЕСПУБЛІКИ ТУРЕЧЧИНА

У публікації наголошується, що підготовка майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина в навчально-виховному процесі – це цілісне утворення, що містить змістовий компонент як необхідний та системотвірний. Автором розкривається сутність поняття змістового компоненту, який є мірою для оцінювання ступеня усвідомлення студентами необхідності опанування провідних компетенцій майбутнього вчителя-філолога. Теоретично автором обґрунтовано шість блоків змістового компоненту підготовки студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів Республіки Туреччина.

Ключові слова: педагогічний університет, майбутній учитель-філолог, підготовка, змістовий компонент, Республіка Туреччина.

Зміст підготовки майбутнього вчителя передбачає комплекс теоретичних і практичних дисциплін з основ спеціальності відповідно до вимог державних стандартів підготовки педагогічного працівника визначеного профілю в класичних і педагогічних університетах, що базуються на новітніх досягненнях педагогічної науки і практики. Для аналізу змісту підготовки педагогічних кадрів у Республіці Туреччина звернемося до концептуально принципів завдань, вирішення яких забезпечує становлення особистості студента як активного суб'єкта організації та управління власною навчальною та майбутньою професійною діяльністю.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що зазначена проблема досить широко висвітлена в працях учених. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів розглядали у своїх працях такі провідні науковці, як О. Абдулліна, І. Богданова, В. Бутенко, В. Гриньова, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, В. Євдокимов, С. Золотухіна, В. Лозова, О. Пехота, О. Попова, І. Прокопенко, В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Слатьонін, Н. Ткачова, А. Троцько, Н. Хмель, Н. Шиян та ін.), різні аспекти організації навчання студентів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина відображені у працях Г. Алі, Д. Кючюк, С. Сапожникова, М. Соyleмез, С. Усманової та ін.

*© Маракли Е. Ш.

Проте актуальність нашого дослідження зумовлюється тим, що освітні процеси, в яких здійснюється підготовка майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина, ще не були предметом комплексного дослідження українських учених.

Тому метою статті є теоретичне обґрунтування змістового компонента підготовки майбутніх учителів-філологів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина.

Зміст освіти згідно з науковою теорією В. Краєвського має розглядатися як знання, уміння й навички, що здобуваються на основі загального соціального досвіду людства (єдність знань і досвіду) [1, с. 42-43]. І. Харламов вважає, що «зміст освіти» – це єдність наукових знань і практичних умінь, які індивід опановує в процесі навчання. Учений наголошує на тому, що зміст освіти має ґрунтуватися на соціальному досвіді та сприяти гармонійному розвитку індивіда й окреслювати його життєву позицію [6, с. 77-79].

Аналіз наукових праць і змісту навчання майбутніх педагогічних працівників у вищих педагогічних навчальних закладах Республіки Туреччина дає підстави стверджувати, що зміст вищої педагогічної освіти містить шість основних блоків підготовки фахівців – загальноосвітній, спеціальний, психолого-педагогічний, культурологічний, науково-дослідницький, практичний педагогічний [2; 3; 4].

Виокремлення шести взаємопов'язаних і взаємозумовлених блоків на основі системного аналізу змісту підготовки педагогічних кадрів у Республіці Туреччина дозволяє збалансувати підготовку майбутніх учителів-філологів, оперативну керувати ними, забезпечуючи мобільність і професійну спрямованість, а також створюючи передумови для організації диференційованої системи навчання студентів конкретного вищого педагогічного навчального закладу: загальноосвітній (фундаментальний) блок (25 % навчального часу, що може змінюватися), культурологічний блок (10 % навчального часу), психолого-педагогічний блок (18 % навчального часу), предметний блок (32 % навчального часу), науково-дослідницький блок (5 % навчального часу), практичний педагогічний блок (10 % навчального часу) [5, с. 13].

У контексті нашого дослідження доцільним є аналіз кожного з шести блоків професійно-педагогічної підготовки студентів-філологів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина.

Загальноосвітній (фундаментальний) блок містить фундаментальні дисципліни, вивчення яких орієнтовано на оволодіння інформацією, що стосується сучасних досягнень науки, техніки, культури, формування широкого наукового світогляду, створення бази для отримання спеціальної та професійної освіти. При вивченні загальноосвітніх дисциплін перевага надається вивченню мов. Критерієм ефективності загальноосвітньої підготовки є не загальний обсяг курсів, що викладаються, а їх творче оволодіння й осмислення, що спрямоване на формування цілісного світогляду спеціаліста. Першочергове значення в цьому блоці мають такі дисципліни: філософія, етика, естетика, політологія, соціологія, історія тощо.

Спеціальний (предметний) блок передбачає оволодіння навчальними дисциплінами та курсами, що дозволяють майбутньому педагогу вільно орієнтуватися в обраній галузі предметних знань. У результаті досягається певна універсальність освіти та спеціальної підготовки. Предметна підготовка займає провідне місце. Зміст дисциплін цього блоку визначається з урахуванням спеціальності, цілями та завданнями професійної освіти, видами та особливостями діяльності, у межах яких буде діяти майбутній учитель-філолог.

Фундаментальне оволодіння системою предметних знань створює передумови для професійно-педагогічного становлення молодого спеціаліста. Спеціальний блок містить дисципліни, які охоплюють усі галузі предметної підготовки майбутнього філолога – методологічну (філософія, теорії, технологія та методологія освіти, історія науки), технологічну (технологія навчання та виховання), методичну (теорія та методика виховання). Зміст цього блоку передбачає опанування студентами системи основних фундаментальних категорій професійно-педагогічної спрямованості.

Психолого-педагогічний блок спрямований на розвиток педагогічної самосвідомості вчителя, його творчої індивідуальності, що виявляється в способах аналізу, проектування, реалізації та рефлексії педагогічної діяльності. У навчальних планах підготовки вчителя-філолога в Республіці Туреччина простежується тенденція зведення до мінімуму теоретичної складової підготовки і збільшення практико-орієнтованої з метою формування здатностей у випускника: організувати власну професійну діяльність на високому науково-педагогічному рівні; самостійно здобувати науково-педагогічні знання, вміло та швидко орієнтуватися в потоці сучасної інформації. До означених дисциплін, наприклад, можна віднести такі: «Мотивація в молодших класах», «Оцінювання навчання іноземній мові», «Досвід в школі», «Класне керівництво», «Турецька система освіти і управління школою» тощо.

Культурологічний блок містить навчальні дисципліни, зміст яких відображає оволодіння загальнолюдським досвідом у галузях культури, мистецтва, літератури тощо. Вивчення навчальних дисциплін культурологічного блоку спрямовано на задоволення власних професійних та особистісних інтересів і потреб студента. Цінність гуманітарної освіти полягає в тому, що вона розвиває здатності, мислення, емоції, уяву, естетичну культуру, тренує інтелект, сприяє формуванню особистісних якостей, навичок комунікації, є потужним засобом інтеграції знань. До цього блоку належать такі навчальні дисципліни: «Культурологія», «Основи світової та національної культури», «Мовний етикет та міжкультурна комунікація», «Образ турка в Європі», «Принципи та історія революції Ататюрка» тощо.

Науково-дослідницький блок спрямовано на підготовку студентів-філологів турецьких університетів щодо оволодіння методологією та методикою наукового дослідження; формування вмінь планувати й організувати науковий пошук; складати програму дослідно-експериментальної роботи; реалізувати її в педагогічну дійсність; аналізувати й узагальнювати власний досвід. Аналіз наукової літератури та досвіду підготовки студентів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладів Туреччини довів, що нині розроблені та широко використовуються такі дисципліни, як «Основи наукових досліджень», «Дослідження з педагогічних наук», «Методологія освітніх досліджень», «Дослідження педагогічного досвіду», «Статистичні методи у психолого-педагогічних дослідженнях» тощо. Для студентів старших курсів організовуються науково-практичні семінари, дослідницькі проекти.

Практичний педагогічний блок спрямовано на вивчення сучасного педагогічного досвіду, оволодіння практичними навичками викладання під час педагогічної практики та системою методів і засобів вирішення професійних та проблемних завдань. Саме у процесі проходження педагогічної практики інтегруються та використовуються знання, уміння, засоби дій, яких набули студенти у процесі загальнотеоретичної, спеціальної, психолого-педагогічної, культурологічної та науково-дослідницької підготовки.

Традиційно на активну педагогічну практику за навчальними планами Туреччини відводиться від 2 тижнів до 1 року з 7 по 9 навчальний семестр, оцінюється вона в 10 кредитів [3].

Аналіз сучасних навчальних планів дозволяє стверджувати, що навчання ведеться за програмою AKTS (AVRUPA KREDİ TRANSFER SİSTEMİ) – ЕСКП (Європейська система кредитного переказу). Наведемо приклад змісту підготовки вчителів німецької мови. Студенти цього відділення у третьому семестрі вивчають граматику німецької мови (кредити – 3, ЕСКП 5), лінгвістику (3/5), принципи і методи навчання (3/4), німецьку літературу (3/5), навички читання і письма, підходи до навчання німецької мови (3/4). У цьому семестрі пропонується елективний курс (за вибором студентів): література турецьких емігрантів, образ турка в Європі, основи німецької мови (2/3).

У четвертому семестрі вивчаються такі предмети: навички читання і письма (3/4), порівняльна граматики (3/4), наукові методи дослідження (2/4), технологічний дизайн (3/5), лінгвістика (3/4), підходи до викладання німецької мови (3/5), німецька

література (3/5).

У п'ятому семестрі викладаються спеціальні методи навчання (3/6), літературні тексти і аналіз навчання (3/6), класне керівництво (2/2), друга іноземна мова (англійська) (2/2), ефективний контакт (3/3), історія науки (2/3). Елективний курс включає: стратегії перекладу в текстовому вигляді (2/3), порівняльну історію культури (2/3), практику німецької мови (2/3). У шостому семестрі викладається іноземна мова для дітей (3/4), спеціальні методи навчання (2/5), історія німецької освіти (2/5), оцінювання (3/5), літературний текст (3/4), аналіз навчання (3/4), друга іноземна мова (англійська мова) (2/2). Елективний курс у шостому семестрі передбачає предмети на вибір: літературний переклад (2/3), історія німецької мови (2/3), драма і анімація (2/3), практика німецької мови (2/3).

У сьомому семестрі викладаються навчальні предмети «Огляд німецької мови» (3/6), «Адаптація» (3/6), «Шкільний досвід» (3/6), друга іноземна мова (2/2), «Управління» (3/5), «Принципи Ататюрка та історії Турецької революції» (2/2). Елективний курс у сьомому семестрі включає вибіркові предмети «Міжкультурна комунікація» (2/3), «Інформація про німецькомовні країни в європейському контексті» (2/3).

У восьмому семестрі викладаються навчальні предмети «Система освіти Туреччини» (2/6), «Освіта і керівництво школи» (2/2), «Принципи Ататюрка та історія Турецької революції» (2/2), «Навчальна практика (5/10).

Елективний курс у восьмому семестрі включає предмети «Основи німецької мови» (2/4), «Творча драма» (2/4), «Міжкультурна освіта та іміджеологія» (2/6), «Аналіз та навчання розповіді» (2/6).

Система оцінювання відбувається за Європейською кредитно-модульною системою оцінювання (ECTS (AKTS)) [7].

Викладачі вищих навчальних закладів Республіки Туреччина впроваджують концентровані форми викладу матеріалу в поєднанні з активною самостійною роботою студентів і регулярними консультаціями викладачів, що спонукають студентів до систематичної роботи впродовж навчального року.

Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки вчителів-філологів у Республіці Туреччина структуруються таким чином, що дозволяють студентові здійснити вибір предметного матеріалу, його виду та форми. Відповідно до цих цілей розробляються індивідуальні програми (концепції, карти, щоденники), які моделюють дослідницьке мислення. Досить популярними серед турецьких викладачів і студентів є групові заняття на основі діалогу й ролевих ігор, а також інтегрування навчального матеріалу в межах реалізації методу дослідних проєктів, що виконуються самими студентами.

Особливістю турецької системи вищої освіти (на відміну від української) є наявність тьютора, який допомагає студентові у виборі й реалізації освітньої траєкторії на філологічному факультеті. Тьютора призначають наказом по університету за умови наявності в нього вищої освіти і належної підготовки. Він представляє академічні інтереси студентів і є членом навчально-методичної ради факультету. До його обов'язків відносять: проведення групових та індивідуальних консультацій щодо складання індивідуальних і робочих планів на рік; організацію академічних консультацій викладачами для студентів на регулярній основі; контроль за своєчасністю підготовки і наявністю на кафедрах методичних матеріалів для студентів; виконання плану і своєчасність проведення модульного і поточного контролю з усіх дисциплін; участь у роботі комісій, що здійснюють ректорський контроль якості знань, тощо. Тьютор зобов'язаний підвищувати свою кваліфікацію кожні три роки [3].

Підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що змістовий компонент підготовки майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина містить шість блоків: загальноосвітній (фундаментальний); спеціальний (предметний); психолого-педагогічний; культурологічний; науково-дослідницький і практичний. Використання українськими вченими зарубіжного досвіду вищої освіти в підготовці майбутніх учителів-

філологів сприяє більш глибокому осмисленню проблем українського педагогічної освіти, прогнозуванню та оптимізації діяльності системи підготовки майбутніх учителів-філологів.

Перспективами подальших досліджень може бути виокремлення критеріїв та показників змістового компоненту підготовки майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина та їх подальша реалізація у практику підготовки студентів-філологів вітчизняних вищих навчальних закладів.

Література:

1. Краевский В. В. Общие основы педагогики : учеб. пособ. для высших пед. учеб. заведений / В. В. Краевский. – [2-е изд. испр.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 256 с.
2. Ключюк Д. Р. Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ключюк Джемілья Рустам Кизи. – Житомир, 2017. – 264 с.
3. Сапожников С. В. Историчний аналіз системи підготовки педагогічних кадрів Туреччини у світському і національному контексті / С. В. Сапожников // Проблеми сучасної педагогічної освіти : [зб. ст.]. – Ялта, 2007. – Вип. 16. – Ч. 2. – С. 82-88.
4. Соyleмез М. Общее и профессиональное образование в Турции: (Проблемы, становление и развитие) : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Микаил Соyleмез. – Казань, 1995. – 221 с.
5. Усманова С. М. Тенденція розвитку системи вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / С. М. Усманова. – Ялта, 2011. – 20 с.
6. Харламов И. Ф. Педагогика [Текст] : учеб. пособие для вузов / И. Ф. Харламов. – М. : Гардарики, 1999. – 520 с.
7. Hargreaves D. H. Personalising learning: Next steps in working laterally / D. H. Hargreaves. – London : Specialist schools Trust, 2004. – 128 p.

Мараклы Е. Ш.

СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ФИЛОЛОГОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ РЕСПУБЛИКИ ТУРЦИЯ

В публикации отмечается, что подготовка будущих учителей-филологов в Республике Турция в учебно-воспитательном процессе – это целостное образование, что включает содержательный компонент как необходимый и системообразующий. Автором раскрывается суть понятия содержательного компонента, который является мерой оценивания степени осознания студентами необходимости освоения ведущих компетенций будущего учителя-филолога. Теоретически автором обосновано шесть блоков содержательного компонента подготовки студентов филологических специальностей высших учебных заведений Республики Турция.

Ключевые слова: педагогический университет, будущий учитель-филолог, подготовка, содержательный компонент, Республика Турция.

Marakly E. S.

CONTENT COMPONENT OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS-PHILOLOGISTS TO PROFESSIONAL ACTIVITY IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF REPUBLIC OF TURKEY

The publication notes that the preparation of future teachers of philology in the Republic of Turkey in the educational process is a holistic education that includes a content component, as necessary and system-forming. The author reveals the essence of the concept of the content component, which is a measure for assessing the extent to which students realize the need to master the leading competencies of the future teacher-philologist. Theoretically, author allocated (proved the existence of) six blocks of training students of philological specialties of higher educational institutions of the Republic of Turkey. The general education block includes fundamental disciplines, the study of which is focused on mastering educational information concerning modern achievements in science, technology, culture, the formation

of a broad scientific worldview, the creation of a base for obtaining special and professional education. A special (subject) block assumes the mastery of educational disciplines and courses that allow the future teacher to freely navigate in the chosen field of subject knowledge. The psycho-pedagogical block is aimed at developing the pedagogical self-awareness of the future teacher-philologist, his creative individuality, which is manifested in ways of analyzing, designing, implementing and reflecting pedagogical activity. The culturological block includes disciplines, the content of which reflects the mastery of universal human experience in the field of culture, art, literature, etc. The research unit is directed to the preparation of Turkish philology students for mastering the methodology and methodology of scientific and pedagogical research; formation of skills to plan and organize a scientific search in the field of pedagogy; make a program of experimental work; realize it in pedagogical reality. The practical pedagogical block is aimed at studying modern pedagogical experience, mastering the teaching skills during pedagogical practice, as well as a system of methods and means for solving professional and problematic tasks. The author noted that the use of foreign experience of higher education by Ukrainian scientists in the preparation of future teachers of philology contributes to a deeper understanding of problems of Ukrainian pedagogical education, forecasting and optimization of the system of training pedagogical personnel.

Key words: pedagogical university, future teacher-philologist, preparation, content component, Republic of Turkey.

Рецензент: Кохановська О.В.

УДК 37.011.3-051

Моїсєєв С. О.*

СУЧАСНІ ТРЕНДИ В СЕМАНТИЧНОМУ ПРОСТОРИ КОНСТРУКТУ «ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ»

У статті уточнюються концептуальні основи конструкту «педагогічна майстерність». Розкривається зміст деяких понять, які мають виражені семантико-етимологічні зв'язки з предметом дослідження та у своїй єдності складають його методологічний базис.

Установлено, що на сучасному етапі розвитку науки немає єдиного підходу до трактування поняття «педагогічна майстерність». Аналіз семантичного простору досліджуваного феномену засвідчив наявність низки домінуючих критеріїв, які можуть бути покладені в основу особистісного, процесуального та комбінованого підходів до трактування поняття «педагогічна майстерність».

Ключові слова: педагогічна майстерність, педагогічна майстерність учителя фізичної культури, особистісний, процесуальний та комбінований підходи.

Історія успіху провідних країн світу переконливо свідчить, що для якісного стрибка в економічній, технологічній, соціальній, політичній сферах життя необхідно не заощаджувати на майбутньому нації, а активно інвестувати в освіту та науку.

В Україні починає робити свої перші кроки чергова реформа загальної середньої освіти, а саме: набула чітких контурів Концепція Нової української школи, приймається рамковий Закон України «Про освіту», триває обговорення нових державних стандартів загальної середньої освіти та розроблення відповідних навчальних програм, у 100 загальноосвітніх навчальних закладах країни здійснюється пілотування Нової початкової школи, підвищено заробітну плату вчителям.

Приємно, що в «освітній революції» почесне місце відводиться вмотивованому, кваліфікованому вчителю-майстру – агенту змін, який на своїх плечах має винести весь тягар перехідного періоду та зробити так, щоб зміни в освіті були не тільки почуті, але й відчуті кожною дитиною у школі.

*© Моїсєєв С. О.